

Beskrivelse
over
Si Norske Sø-Væxter;
forfattet af
H. STRÖM.

Ved de Norske (i sær de Nordenfjeldske) Havbrædder forekomme adskillige Søevæxter, som for Landets egne Indbyggere, end sige Fremmede, ere deels lidet deels slet intet bekiendte, fornemmelig naar de vove dybt og langt ud fra Stranden, hvor de ey kand sees eller indsamles, undtagen paa visse Eider, naar Ebben falder usædvanlig stor og stærk, hvilket i sær skeer om Foraaret. Jeg har derfor foresat mig, at bekiendtgjøre nogle saadanne, Tiid efter anden, for dette Høye Selskab, og smigrer mig med det Haab, at mit Foretagende vil finde gunstig Bisald, uagtet jeg maa tilstaae, at en Deel fornødne Hielpesmidler fattes mig, til at gjøre Beskrivelserne saa fuldkomne, som de burde være, nemlig: 1.) de vigtigste og meest fornødne Bøger i den Materie, hvoraf kunde skionnes, om det er gandske ubekiendte Væxter, som jeg beskriver, eller ikke, da de i sidste Tilfælde burde anføres under de Navne eller Synonymis, som forekomme hos Authores, 2.) tilstrekkelige Microscopia, eller Forstorrelsesglasser, for derved at kunde opdage deres Fortplantelses Maade, og deres Frugtdeele, hvilke paa en forunderlig Maade ligge skjulte, endog i saadanne Søevæxter, som for blotte Øyne (ja endog under maadelige Forstorrelsesglasser) synes gandske glatte, af hvilken Beskaffenhed de nærværende for den største Deel ere (*). Af disse Aarsager er det, at jeg maa lade mig nøye med at aftegne og beskrive dem efter deres udvortes Beskaffenhed allene, og kand siges, at have naaet mit Maal, naar

(*) At endog slige Væxter, paa deres til Ansende glatte Overflade, kand have visse Indhullinger eller Forhøvelser, med indsluttede Han og Hun-Blommer, det har Donati viist i hans af Italiensk paa Tydsk oversatte Skrift, kaldet: *Auszug seiner Natur-Geschichte des Adriat. Meers*; ligesom han og efter deres adskillige Frugtdannelses Maade, har inddeelt dem i adskillige Ordener og Classer, i sieden for at andre (blant hvilke og den berømte Linnæus) henføre dem alle, uden Forskiel, enten til Fucus eller til Ulvas.

naar kun dette skeer saa accurat og tydelig, at Væxterne derefter kand kiendes igien hos andre Skribentere, i Fald de forhen af nogen ere beskrevne. Overalt bliver dog, hvordan det gaaer, Nyttens heraf i det mindste denne, at vores Norffe Flora forøges, og bringes til nogen større Fuldkommenhed.

Hvad de Væxter i sær angaaer, som denne Gang stilles for Dødnene, da ere de vel allerede i Søndmørs Beskrivelse anmeldte, og nogenlunde beskrevne, men dog ey saa fuldkommen, som Naturhistoriens Elskere maatte ønske. Det bliver og meget uvist, om de sammesteds anførte Synonyma, tagne af Linnæi Syft. Naturæ, ere allesteds rigtig trofne; og er denne Uvished saa meget større, som det kommer mig for, at bemeldte System i intet Fag behøver mere Forbedring, end just i dette. Jeg staaer derfor endnu i megen Tvivl, om disse Væxter nogensinde forhen af andre ere bekiendtgjorte eller ikke, og anseer det imidlertid som usikkert, at vise deres Synonyma hos andre Skribentere, og som ufornødent, at give dem nye Navne, hvilket ellers let kunde være gjort, naar man, uden at hensee til deres Frugtdeele, ville regne dem alle til Fucos. Kort at sige: jeg vil beskrive dem saa godt, som det efter Omstændighederne er mig mueligt, og i sær søge at oplyse dem med hosføiede accurate Tegninger, om hvilke Læseren forud ville behage at merke, at de alle, naar de tvende første undtages, ere gjorte efter naturlig Størrelse.

Fig. 1.

Den høye og anseelige Søevæxt, som under Fig. 1. sees forestillet, er ved Havkanten hos os meget vel bekiendt, og det under adskillige Navne, da den af nogle kaldes Kurve-Tare, men af andre Stokke-Tare, og endnu af andre (i Hensigt til dens Størrelse) Sesse-Tare, hvilket sidste kommer meest overeens med det Navn, som tillegges den i Jisland, nemlig *Zrossa-Paunglar*, efter B. Pauli Dissert. de Plantis quibusdam maris Isl., inprimis de Alga saccharifera, No. 1. Samme Forfatter meener ellers, at denne Væxt er *Fucus scoparius* Bauhini, hvilket jeg vel ikke gandske tør bekræfte, da jeg aldrig har havt Bauhinum til Eftersyn, men anseer det dog saa meget mere troeligt, som jeg hos andre Authores ey kan finde noget Synonymon, der passer sig bedre. Roden til denne Væxt holder omtrent eet Spand i Diameter, og bestaaer af mange Greene, der strække sig ud til alle Sider, ligesom Fingre paa en Haand, og deele sig mod Enden i to eller flere smærre Greene, som alle ere fastgroede til Steenen eller Bierget, hvorpaa Væxten staaer opreist, og give den derved en desto større Fasthed. Stammen, som gaaer rank og lige op fra Roden, kand i Høyde, Trindhed og Tykkelse best lignes med en Stok eller et Splanst,

Spankrør, hvis tykkeste Ende vender ned ad; og af denne Lighed er det, at Værten har faaet det Navn *Stokke-Tare*. Den bestaaer ellers af en svampagtig og lysebrun Materie, overdragen med en rødbrun og noget skrumpen Huud, og lader sig skære, omtrent som en Gulerod, men ikke saa let afbryde, da den er meere sej. I Toppen forandrer Stammen sig til et glat, pergamentligt og nedhengende Blad, som i Begyndelsen ifkun holder omtrent eet Spand i Bredde, og er sammesteds i Midten indbøyet, og paa begge Sider indknebet saaledes, at det oven til faaer en conyex og neden under concav Skikkelse; men slaaer sig derefter langt videre ud, og splitter sig i et Snees Flige, omtrent en Alen lange og et par Tværfingre brede, som undertiden deele sig atter neden til i tvende Parter, og have desuden paa nogle Steder visse paa langs gaaende Risser. Naar Bladet med alle sine Flige breedes ud, da seer det ud som et stort Stykke bruunt Pergament, skaaet i mange Strimler; men naar det henger ved sin Stamme med sammenfoldede Flige saaledes, som Tegningen viser, kand den hele Vært nogenlunde lignes med det Slags Koste, som man til Skibs kaldter *Svabberter*; og saaledes seer den ud, naar den trækkes op fra Søebunden (*). Med denne Tareart er den Nordenfieldke Havkust overalt tæt besat, og det til ikke liden Nytte, som allerede paa et andet Sted er viist; thi 1.) tiener den, naar den vover paa Kluder og Skaller (det er, skiulte Skiær og Knolde paa Havbunden), til et Skiul og Tilhold for adskillige Slags Fiske, i sær for den saa kaldte *Tare-Torsk* (*Gadus Callarias*), som deri opholder sig og bliver fangen, ja meenes endog deraf at faae sin rødagtige Farve paa Skindet. 2.) Gjør den meget til at dæmpe Havbølgernes Magt ved Havbrædden, hvor Folk skal lande, i det den, saa ofte Bølgerne slaae til, tager imod dem med sine udbredte Flige, og derved ligesom standser dem i Farten. 3.) Dens tykke og lange Stammer, som af Bølgerne rives løse og kastes op paa Strandbrædden, samles i visse Dyrger, og, naar de ere halv-forraadnede, bringes hen til Agrene, og puttes ned i Furene, førend de jævnes til Gødning, saa at de komme til at ligge under Sædekornets Rodder, hvilke deraf trække en skøn Næring. 4.) Hvad som ikke bruges til Gødning, bliver liggende Sommeren over, for at tørres, og bruges siden i steden for Brænde, til at kaage eet og andet uden for Huset, saasom Tran, Tiære og deslige. 5.) Afken af de forbrændte Stammer har jeg een Gang seet hos andre, og befundet den meget hviid; men da jeg, for at undersøge den des nøyere, foretog mig at brænde Stammerne allene, uden

Si 2

Blanding

(*) Ofte findes den øverste Deel af Bladet liggende i Stranden, skilt fra sin Stamme og fra sine Flige; og da faaer den i Jisland Navn af *Kerlingar-Eyru*, *auricula vetula*, som B. Pauli paa foranførte Sted beretter.

Blanding af Træ, blev Asken temmelig mørk, og sparsom blandet med hvide Partikler hist og her, maaskee fordi Materien ey var tør nok. Overalt kommer det mig for, at denne Aske maatte være meget tienlig til at gjøre Glas af, og sølgelig kunde give en nye Fordeel af sig til dem, der boe nærmest ved Havkanten, hvor dette Slags Tare allene vover. Her og i Nabofogderiet Romsdalen have nogle nyelig begyndt at brænde Tang, fornemmelig Knoppe-Tang (*Fucus nodosus*), til Glaspusterierne; men med Tare, i sær med Stokketaren, er endnu intet Forsøg gjort, saa vidt jeg veed.

Fig. 2.

Nest den foregaaende er neppe nogen Søevært af større Betydning, end den nærværende, som sees forestillet under Fig. 2, i Henseende til den Nytte, man gjør sig deraf til Foder for Creaturene; hvorfor den og hos os kaldes *Bue-Tare*. Den hele Vært holder omtrent een Favn i Længde, indberegnet Roden, der vel er af samme Betskaffenhed, som paa den nest foregaaende Søevært, men dog ulige mindre. Stammen eller Stilken, som gaaer op fra Roden, er i Begyndelsen trind, og ey tykkere end en Lillefinger, men forandrer siden (nemlig hvor det store Blad begynder) sin Skikkelse, og bliver meere breed og flad; hvilket vedvarer lige op til Toppen. Omtrent eet Spand fra Roden er Stammen gandske bar; men derpaa faaer den først nogle smale og horisontal udstaaende Blade, tynde som fint Pergament, og i Enden langt bredere end ved Stammen, og dernæst, efter et lidet Mellemrum, et meget langt og perpendicular ved Stammen opgaaende Blad, der strækker sig lige op til Toppen, og beklæder Stammen paa begge Sider, ligesom et Blad beklæder sin Stil. Omtrent den halve Deel af dette store Blad er temmelig breed, skiont oven til noget smalere end neden til, og derhos gandske heel, uden Huller eller Tagger, skiont den dog falder noget ujævn i Kanterne, og har paa Gladen (*Discus*) adskillige paa langs og tværs gaaende Rynker, hvilke synes at give tilkiende, at Kanterne ere for snævre til at kunde rumme hele Bladet i sin Bidde. Den øverste halve Deel er ligeledes rynket, og derhos altid i Kanterne fryndset, eller ligesom splittet og udskaaen i mange smaae og store Tunger, hvoraf nogle ofte befindes at være hullede; saa at denne Vært derover altid seer forslidt ud i Toppen, hvad enten det nu skal tilskrives Vølgernes idelige Ruffen, eller Værtens Bortvoiselse og Fortærelse af Vilde, eller andre mig ubekjendte Aarsager (*). I øvrigt

astager

(*) Maaskee det forholder sig hermed, ligesom med visse Fugles Fiære, i sær med Stiert-Fiærene paa *Corvus Cariocatactes*, hvilke altid see ligesom forslidte ud i Spidsen, hvad enten Fuglen er ung eller gammel.

aftager denne Deel af Bladet i Bredde, jo meere den nærmer sig til Toppen; og begge Deele ere (ligesom den hele Vært) af Farve mørkegrønne, i Tykkelse som Pergament, og i Blødhed nesten som Raalblade, saa at jeg ikke fandt tvivle paa, at jo denne Vært, naar den blev kaagt, kunde ædes endog af Menneker. Om den af B. Pauli er regnet blant de ædelige Tarearter i Fjotland, det fandt jeg ikke sige, efterdi hans derom handlende Dissertation (i det mindste det Exemplar, som jeg eyer) just paa dette Sted ophører; men dette veed jeg til visse, at den er langt ædeligere, end den ellers saa meget udraabte Fjotlandske Søll, eller saa kaldte Alga Saccharifera (*), som hos os egentlig heder Blad-Tare, og er langt meere tyk, haard og knudret. Det er og blant Norske Strandboere bekiendt nok, at denne sidste er ikke nær saa tienlig til Føde for Creaturene, som den egentlige Bue-Tare, der nu er beskrevet, hvilken, naar den bliver kaagt, giver Høe intet efter, og naar den tillige blandes med lidt Meel, bliver endnu meere kraftig og nærsom; saa at man gierne fandt føde alt Slags Dvæg dermed, naar man kun derhos har Ørte-Straae (det er, lidt Høe at tygge Drøv efter) at give dem, siden de efter Tang og Tare ey tygge Drøv, som efter Høe. De, som ville indsamle dette Slags Havgræs til forbeholdte Brug, fare ud med Baade langs ved Strandbrædden paa Ud-Øerne (thi der vover det allene og ikke andensheds) og afhugge det i Søen med lange Høelæer, da de endog med disse neppe fandt naae denne dybt vopende Vært, undtagen om Foraaret, naar Ebben er størst. Det er derfor paa den Tiid, at saadan Indhøstning fornemmelig gaaer for sig; og da Fodertrangen paa samme Tiid af Mæret gemeenslig pleyer at indfinde sig, saa kiendes ogsaa heri et Spor af Guds vise Forsyn for Dvæget. Hvor vidt denne Tareart er Botanicis bekiendt, skal jeg lade være usagt. I Linnæi Flora Lapponica forekommer en Fucus folio plano ensiformi, caule pinnato, som nogenlunde synes

J i 3

(*) Hvorledes denne Søevært kand have faaet Navn af Sukker-Tang eller Sukker-Tare, begriber jeg ikke, da jeg aldrig har kundet spore ringeste Sødhed i eller uden paa den; men imidlertid finder jeg i den berømmelige Ol. Borrichii Dissert. de Natura Dulcedinis følgende Ord: Deportata ad me ejusmodi alga (sc. alga saccharifera) omni dulcedine cassa, progressu temporis in Musæo meo, farinâ quadam dulcissimâ sese incrustavit, ut hodièque advenientibus soleo ostendere. Og da Lorentzen in Musæo Regio P. I. Sect. 6. No. 5. end videre stadfæster dette, saa maa det vel forholde sig saa; ifkun det maatte tillades mig at anmerke, at sidstbemeldte Forfatters meddeelte Tegning over denne Tareart har ikke ringeste Liighed med vores Blad-Tare, der dog efter mine Tanker bliver den rette Alga Saccharifera Authorum.

synes at ligne denne; men samme forbigaaes i alle øvrige Linnæi Skrifter, og er maaskee desuden af et andet Slags (*).

Fig. 3.

Under denne Figur forestilles en liden Tareart, der rettere kand kaldes et enkelt Blad, end en Vært, skiont den undertiden seer ud, som den bestod af to eller fleere slige sammensatte Blade. Den har en langagtig-oval Skikkelse, og er paa begge Sider dybt indskaaren saaledes, at derved dannes nye Blade eller Greene, hvilke alle følge ordentlig i Række efter hinanden, og ere nesten lige vidt adskilte, men ingensteds saa fuldkommen modsatte, at de jo paa den ene Side staae noget høiere op, eller dybere ned, end paa hiin Side; og da de fleeste af disse Side-greene ere to eller tre Gange indskaarne paa selsamme Maade, som Hovedbladet, saa er den hele Vært paa begge Sider fuld af Tagger og Indskærelser. I Henseende til Fasthed og Tykkelse kand denne Vært lignedes med et blodt og tyndt Skind; men er ellers overalt glat, og af Farve rødbrun. Dette er den 8de Fucus, som i Søndm. Bestr. findes anført; men om den sammesteds har faaet sit rette Synonymon, det tør jeg ikke forsikre.

Fig. 4.

Den Fucus, som her forestilles, er i Søndm. Bestr. den 9de i Tallet. Den bestaaer af adskillige langagtig-ovale Blade, som staae sættede til hinanden ved temmelig lange Stilke; og disse fortsættes da hele Bladet igiennem, ligesom paa Træers Blade, med mange smaa Seener eller Sidegreene, strækkende sig hen til Bladenes yderste Omkreds, hvor de atter faae en Deel mindre Biegreene, som ey sees nær ved Stikken eller Hovedgreenen. I øvrigt ere Bladene af sædvanlig Tykkelse, paa Gladen glatte, men i Kanten krusede, ujævne, og indskaarne i mange Parter, som neden til vige meere fra hinanden, end oven til. Farven paa denne Vært er høyrød. Paa den Søndmørke De Ristøe findes denne Tareart voxende overalt i Stranden, og det ikke allene i usædvanlig Mængde, men og af usædvanlig Størrelse, og med meere langagtige Blade, end det Exemplar, hvorefter Tegningen er gjort; thi dette er taget længere ind i Landet, hvor den ikkun treffes af en Hændelse, og befindes aldrig saa stor, som længere ud og nærmere ved Havkanten, hvor den, saa at sige, lever under sit rette Climat. Maaskee den er *Ulva Lactuca* Linnæi.

Fig.

(*) Efterat dette var skrevet, finder jeg *Bue-Taren* i Hr. Gønneri Flora Norvagica beskrevet under Navn af *Fucus pinnatus*, saa og sammesteds aftegnet, men uden Tvivl efter et fortorret Exemplar; saa at den Tegning, som her leveres, ey bør anses for unyttig eller overflødig.

Fig. 5.

Om denne Søevært, som i Søndm. Beskriv. er den 10de Fucus, bliver i Almindelighed at merke, at den seer meget uordentlig ud, da den hverken har Rodder, Stamme eller Greene, der egentlig kand fortjene at kaldes saa; men synes blot at være sammensat af adskillige Papiir-tynde Blade, som oven til gemeentlig ere bredere end neden til, hvor de efterhaanden aftage i Bredde, og forvandles tilsidst til gandske smale og tynde Stkke. Ved disse Stkke sidder det eene Blad fæstet til det andet, en allene i den øverste brede Kant, og ved Sidekanterne, men og paa Gladen (Discus); hvilket sidste er hos denne Vært noget besynderligt, og, saa vidt jeg veed, uden Exempel. Paa nogle Blade sees og en Deel smaa, langagtige eller runde Ører, hvilke ers intet andet end Begyndelser til nye Blade, som af hines Kanter og Glader ville udspire; og i Henseende til denne særdeles Egenkab, synes mig, at Værten helst kunde kaldes Fucus prolifer. Om den ved nogen Rod sidder fæstet til Biergene i Søen, skal jeg ikke kunde sige, da jeg aldrig har fundet den anderledes, end liggende løs i Stranden. Dog erindrer jeg mig, en eeneste Gang at have seet den fasthængende til Kurve-Tarens Stamme. Den har en høy-rød Farve, og faaer ved den Krid-hvide Serpula triquetra, som ofte sidder derpaa i temmelig Mængde, en desto flønnere Anseende.

Fig. 6.

Den Vært, som her forestilles, synes at være Fucus frondibus planis palmatis Linnæi. Spec. Plant. Den bestaaer af mange, temmelig tykke, og meget dybt indskaarne Blade, der neden til samles ved en klumpagtig Rod, men udbrede sig oven til som en Busk, ved det de fra Roden af tiltage alt meere og meere i Bredde, og staae sig derefter ud paa begge Sider i mange store og smaa Greene, hvilke dog alle gemeentlig ere brede, særnemmelig i Toppen, hvor de og have smaa Indkærelser og Ujævnheder. Den er af en rødbrun Farve, og voxer overalt paa Steene og Klipper ved Strandbræddene. Ellers findes her endnu to andre Søeværter, omtrent af samme Beskaffenhed som denne, ja saa lige, at de neppe kand ansees for andet end Udarter eller Varieteter deraf. Den eene findes gemeentlig, efter et foregaaende Stormvæyr, opkastet paa Strandbrædden, og adskiller sig allene derved, at Bladene eller Greenene ere noget tykkere, i Toppen meere spidse, og af Farve Græs-grønne. Den anden, som jeg har fundet fastsiddende til Kurve-Tarens Stamme, er tynd som Papiir, i Toppen af Bladene meere oval-rund, og af Farve bleggrød, men i øvrigt saadan, som Figuren viser.

Fig.

Fig. 7.

Under denne Figur sees afbildet en Søevært af besynderlig Skabning, da den mangler nesten intet af Liighed med en Fjær, naar man betragter hvert Blad for sig, der bestaaer af en Trælignende men derhos flad og tynd Hovedgreen, ligesom den øverste Deel af Pennen i en Fjær, og dernest af mange meget fine og nær sammenstaaende Sidegreene, hvilke, naar de alle ere hele og holdne, falde nesten lige saa tæt paa hinanden, som Fjærene eller Glosset paa en Pen, og ere omtrent af samme Blødhed, skiont de som oftest befindes at være splittede og ligesom forslidte, da de see ud som Børster. Ellers er det at merke 1.) at enhver af disse smaa Sidegreene i sær känd, naar den er i fuldkommen Stand, atter lignes med en liden Fjær, eller med et liden Blad af oval Skabning, og 2.) at af hver liden Sidegreen, naar den vøjer ud, känd fremkomme et nyt og stort Fjærdannet Blad; saa at denne Vært derved meget udbreder sig til alle Sider, dog fornemmelig op ad eller i Længden, og bliver undertiden eet heel Spand lang. I øvrigt har denne Vært altid en rød Farve, og er af mig altid befunden siddende paa Kurve-Tarens Stammer, hvorpaa den vøjer i stor Mængde, og undertiden (som nyelig er meldt) til eet Spands Længde, efterdi den idellig udskyder nye Greene; men da dett viser, at Værten er gammel, saa befindes og i saa Fald den største, i sær den nederste og ældste Deel af samme at være med en vis hvid Coralvært (*) saa tæt besat, at man neppe känd kiende den igien, og at man sielden finder et bart Stykke af den saa stort, som Figuren viser. Af alle de Søeværter, som beskrives i Linnæi Spec. Plant., ligner ingen meere denne, end *Fucus pavonicus* ejusdem, eller *Fucus maritimus gallopavonis*, pennas referens *Bauhini* (**), saavidt jeg känd skionne; men
Hans

(*) Denne Coralvært bliver vel intet andet end *Millepora Eschara* Linnæi, der sætter sig paa de fleeste Søeværter, men neppe paa nogen i større Mængde, end paa den nærværende. Den bestaaer i Almindelighed af en tynd og hviid Skorpe, fuld af aflange Huller, hvis Kanter ere rundt om besatte med fine og hvasse Tænder; men har, saa ofte den sidder paa nærværende Fjærdannede Søevært, dette; besynderlige, at der af hvert Hul eller Nabning fremstikker en liden hviid Streng, som gjør, at Værten endog for blotte Øyne seer lodden ud, eller ligesom den var besat med Børster, hvilket jeg ikke veed, om det er hændeligt eller væsentligt.

(**) Disse Synonyma har jeg ellers i Søndm. Bestr. tillagt en anden Søevært, som jeg her kortelig maa beskrive saa godt, som see känd, da det eneste Exemplar, jeg deraf har ejet, er ved en Hændelse kommet mig fra. Den er en gandske flad Vært, af Rød, og af Skikkelse som et Træ med opreiste Greene, samt med temmelig store og oval-runde Blade, hvilke ere giennemdragne med ordentlige paa langs og tværs gaande Scener, ligesom Træers Blade, og ser derover ud som de være sribede. Langs ved Stammen og
Greenene

Hans Højeværdighed Hr. Biskop Gunnerus, med hvilken jeg herom har havt den Ære at correspondere, vil dog forsikre, at den egentlig bliver *Fucus cartilagineus* Linnæi.

Fig. 8.

Her forestilles en liden net Søevært, som fra sin lille Rod udskyder en Kort Stamme, men temmelig lange Hovedgreene, og fra hver Hovedgreen igien adskillige større og mindre Sidegreene, hvilke alle staae jævnsides udbredte saaledes, at Værten saaer en gandske flad Skikkelse. Stammen er trind, men Greenene meere flade, og paa begge Sider i Kanten saa tynde og giennemsigtige, som en Hinde, samt derhos ujævne eller Bølgaftige. De fleeste Sidegreene staae og Parviis, to og to imod hinanden, skiont de ey ere fuldkommen modsatte, lige som paa de fleeste andre Søeværter; og alle Greenenes Topper ere i det mindste todeelte, eller een Gang indskaarne, men undertiden to til tre Gange. Den hele Vært er meget blød og boyelig, men staaer dog gandske opreist i Søen; hvoraf maa sluttes, at den i Værten indsluttede Saft er lettere end Søevandet (*). Den sidder overalt fastgroet til Steene længst ned i Stranden, og kommer til Synne i Ebbetiden. Den har en behagelig rød Farve, der meget forøger dens smukke Anseende.

Fig. 9.

I Søndm. Beskrivelse findes denne Vært anført under Navn af *Ulva fronde dilatata subsinuata, centro radicata* Linnæi, hvilket Synonymon jeg meener at være rigtigt. I Henseende til Farve og Tykkelse ligner den et grønt Taft, og i Skabning seer den ud som en Manchette, da den neden til er sammenrynkhet, men derimod oven til udbredet og fryndset, og paa Siderne sammenlagt i adskillige Folder. Alt dette kand ikke vel sees af Figuren, der egentlig forestiller Værten saaledes, som den seer ud, naar den er udbredet og tørret; men i sin naturlige Skikkelse befindes den altid at være sammenlagt i tvende Parter, og desuden rynket, som sagt er, følgelig neppe ha'v saa

Greenene sidder paa smaae Stille en Deel runde Bær, af Størrelse som Knappenaals Hoveder; og deraf i sær slutter jeg, at denne Vært maa vist nok være af samme Art, som den i foranførte Donati Auszug, Tab. IV. aftegnede og saa kaldte *Acinaria*, uagtet denne sidste har *folia linearia*, men hien derimod *folia ovata*.

(*) Dette er vel tildeels Marsagen, hvorfor Søeværterne holde sig stive og ranke i Vandet; men ellers veed man og, at nogle af dem have smaae vedhængende Svømme-Blærer, hvis indsluttede Luft holder dem opreiste i Søen.

saa breed, som Tegningen forestillter. Paa den Søndmørste De Ertnøe, som ligger een Miil ud i det vilde Hav, har jeg fundet denne Vært i stor Mængde siddende (eller rettere hengende) paa de steile Klipper nærmest ved Søen, og det saaledes, at dens øverste og fryndfede Kant vendte ned ad; hvilket gav et Anseende, som Biergene vare behengte med grønne Fryndser eller Falbelader. At Værten i den øverste Kant altid er fryndset og tillige hullet, det bør formodentlig tilskrives Havbolgerne, hvoraf den idelig ruffes og slides. Da den i øvrigt bestaaer af en meget blød og tynd Materie, saa synes den for Dvæget at maatte være et lige saa godt og behageligt Foder, som noget andet Søegræs.

Fig. 10.

Da jeg i denne og følgende Afhandlinger (saafremt der ellers skulle gives Anledning til flere i den Materie) har foresat mig at beskrive alle Slags Søeværter i Almindelighed, saa agter jeg heller ikke at forbigaae Corallerne, naar ved dem kand findes noget rart og merkværdigt. Af den Beskaffenhed synes nærværende Greenefulde og trinde Coralvært at være, i Henseende til de to Slags Huller, hvormed den er forsynet, da den baade har trinde og stierne Huller, og følgerig kand ansees som en Middeltart imellem Milleporas og Madreporas, det er, Trindhullede og Stiernhullede Coraller. Dog maa herved merkes, at disse to Slags Huller ey staae vepelviis om hinanden, eller adskilte fra hinanden, uden paa Corallen, men at de selsomme Huller, som udvendig ere trinde, befindes indvendig at være stierne; saa at Stiernhullerne (*) slet ikke kand sees eller bemerkes, førend Corallens indhuule Greene brydes af og betragtes indvendig. Ja endog i Greenenes yderste Spidser sees intet andet, end lutter trinde Huller; hvilket er tværtimod de egentlige Madreporas Natur, hos hvilke de stierne Huller altid pleje at vise sig uden paa, fornemmelig i Greenenes Topper. For blotte Dyne see disse udvendige Huller saa trinde og fine ud, som de kunde være dannede med en fin Knappenaal; men under Forstørrelsesglasset vise de sig meere firkantede og aflange end runde. Et hvert Hul forarsager ellers en cylindrisk og indhuul Ophoyelse paa Corallens yderste Overflade, hvilken derover seer ud, som den var tagget eller fuld af Knuder. I øvrigt har denne Coral en udvortes Anseende og Glands som Perlemoder, og derhos undertiden en rødagtig Skær. Da man nu af de Naturkyndiges hid-

indtil

(*) Disse Huller kaldes Stiern-Huller af den Årsag, at de rundt om i Nabningen have visse Indskærelser, staaende i samme Orden og Forhold til hinanden, som Straalerne i en Stierne. De falde gemkenlig meere aflange end runde; og af samme Beskaffenhed ere ogsaa de nærværende.

5

Fig: 1.

Fig: 2.

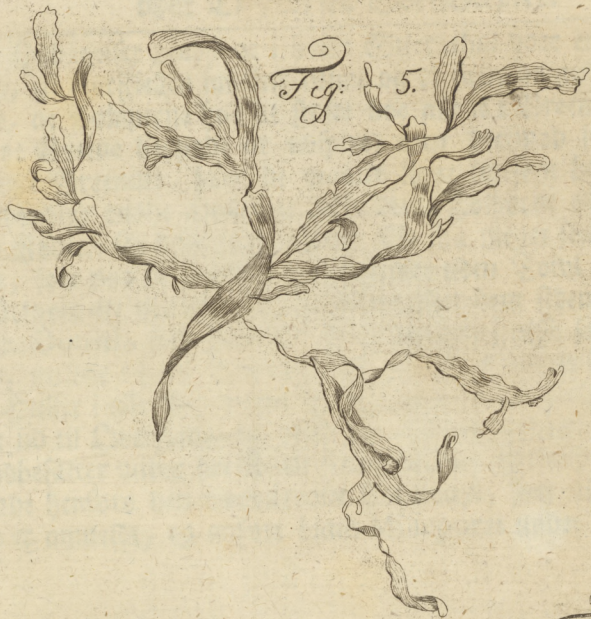

Fig: 3.

Fig: 4.

indtil giorte Opdagelser veed, at i hvert Stiernehul boer en saa kaldet Polype, saa seer man, at Forskiellen imellem denne og de sædvanlige Madreporer egentlig bestaaer deri, at Polyperne hos de sidste boe allene i Greenenes Spidser, elløe der, hvor nye Greene begynde at udspire, men derimod hos den nærværende overalt inden i Greenene, hvor de maatte ligge ligesom begravne, om de ey havde de udvendige runde Huller at stikke deres Føihorne eller Mund igiennem, for at samle Føde. At disse smaa Huller ikke saa meget sees paa Corallens næderste Deele, som paa de øverste, det kommer uden Tvivl deraf, at de første og ældste Polyper ere uddøde, og Hullerne efter dem siden tilstoppede eller tilgroede. Hr. Donati, som indeeler Søeværterne i visse saa kaldte Cohortes og Ordines, melder i hans Uuszug pag. 37. og 38. om et Slags Coraller med Zeller eller Huller i alle Greenenes Deele, og i Særdeleshed om nogle, hvis Huller gaae ud til Overfladen og yttre sig der i en cylindrisk Skikkelse, hvilke sidste han indbefatter under det Navn Acantofore; og dertil meener jeg med god Foye at kunde henføre den nærværende Coralvært, som allerede i Søndmørs Beskrivelse er anmeldt, og anført blant Milleporas under Lit. (d).

